

Magánárulások, közbűnök – Töredelmes vallomás Vámos Miklóstól

A kötet, amelyről az alábbiakban szó lesz, fragmentumokból áll, múltdarabkákból, egyben kétségkívül van vallomásos jellege is, a bevallás és a bocsánatkérés pedig nem esnek távol egymástól. A Töredelmes vallomás című gyűjteményes kötet szerzője Vámos Miklós.

– Minden ember múltjában vannak bűnök, kínos emlékek, amelyekre azonban nagy valószínűséggel csak mi emlékszünk, nem lenne muszáj kitérgetni őket, ön némelyikkel mégis megteszi. Miért most, túl a hatodik ikszen?

– Egyrészt amíg az ember fiatal, nem biztos, hogy észreveszi, milyen bajokat okozott. Másrészt kell egy bizonyos alázat ahhoz, hogy bocsánatot tudjunk kérni. Ezzel pedig nem állunk jól. Ha valaki csinál egy baromságot, ahelyett hogy elnézést kérne, azonnal gyárt egy ideológiát arról, hogy a hülyesége miatt nem az mégsem. Lehet arra is hivatkozni, hogy a viktimológia szerint áldozat mindig az lesz, aki erre okot ad. Ebben van igazság, de a helyzet mégiscsak az, hogy a bűn az elkövetőt terheli. A bűnért pedig illik bocsánatot kérni. Ha van kitől, akkor hagyományos módon, ha már nincs, akkor lelkileg.

– Kétségtelen, hogy az ideológiagyártáson túl a félrenézés társadalma is vagyunk. A bajt, a bűnt nem mi csináltuk, sajnos nem is láttuk, ki és miért, mert épp nem néztünk oda. Nem tehetünk róla.

– Ez világjelenség volt már a 20. században is. A nürnbergi perek idején jogos kérdés volt, hogy ha mindenki parancsra cselekedett, akkor ki adta ki azokat a parancsokat. Amint ezt Elliot Aronsontól tudjuk, a felelősségvállalás furcsa dolog, ha bárkivel megoszthatjuk, már nem is érezzük. Tegyük fel, hogy most itt az orrunk előtt egy kigyúrt férfi ver egy véznát. Ha ezt egyedül látom, nagy a valószínűsége, hogy odamegyek vagy hívom a rendőrséget. De ha százan látjuk, azt mondjuk, ó, hát majd a másik tesz valamit. A fasizmus ezért működhet jól, mert százan, ezren, százezren figyelik, de mindenki azt gondolja, nem az ő dolga lépni.

– Az sem biztos, hogy az ember egyedül kiáll másokért. Ön is bevallja a kötetben a gyávaságait.

– Kétségtelenül, de a felelősségvállalás belső kényszere annál nagyobb, minél

kevesebb emberre hárul.

– Az emlékdarabok között, amelyekkel a könyv tele van, akadnak szereplők, akikről legalább annyira őszintén ír, mint ahogy azt igyekszik magával kapcsolatban megtenni?

– Vannak olyan novellák, amelyeket megírtam, de soha nem fogom nyilvánosságra hozni őket, éppen azért, mert sértőek lehetnek. **Szerintem az egy jó író luxusa, hogy vannak kiadatlan dolgai. Van nem publikált regényem is.** Megírni jó ezeket, de nem biztos, hogy mindent a világ elé kell tárn.

– Egyszer úgylis megtalálják őket az örökösök.

– Ebben ne legyen olyan biztos.

– Ez a gyűjtemény nem nagyon tartalmaz politikai írásokat, de egy-kettő azért akad. **A Hűbér című például. Arról szól, hogyan tették tönkre s egyben feudális birtokokká az oktatást, az egészségügyet, az igazságszolgáltatást.** Tényszerű, leíró dolgozat, mintha azt sugallná, hogy itt már az érzelmeknek nincs helyük, a felháborodás hiábavaló. Tévedek?

– Esterházy Péter szerint abban a pillanatban, amikor az íróknak szabad politizálniuk, egyszersem már nem is érdemes. Ezt én is így gondolom. Minden regényem politikai gesztus, hiszen tükröt tart a világ, de legalábbis az ország elé. Nem kell nekem egy hordóra vagy egy színpadra felállnom azért, hogy direkt módon hirdessem a politikai nézeteimet. Már csak azért sem, mert a politika azért tudomány is. Tanítják.

– Az értelmiségi véleménynyilvánításhoz egyáltalán nem kell tudósnak lenni.

– Az értelmiségi véleményemet nem feltétlenül a nyomtatott lapokban hangoztatom. Vannak barátaim, ismerőseim, és tartok szólóesteket, és természetesen szóba kerülnek ilyen témák is. Ezzel együtt ez nagyon kényes probléma. **Mélyen meg vagyok győződve arról, hogy én lennék az ország legjobb miniszterelnöke. Ezt most komolyan mondom. Jó a szervezőképességem, van némi PR-tudásom, gyakorlott szónok vagyok. De soha nem vállalom semmiféle funkciót, mert én a szocializmusnak nevezett rendszerben nőttem fel, amelyben minden bölcs ember arra tanított, hogy semmiben ne vegyek részt.**

Lásd péld, a Kisz és a Kisz által pénzelt a Gerilla együttest..

Nekem valahogy azóta is megmaradt ez a nézetem: mindenből kimaradni, mindent kívülről szemlélni. Az íráshoz amúgy is kell távolságtartás. Viszont: ha az olyan

értelmes emberek, mint én, távol maradnak a politikától, nem kell csodálkozni, hogy a hülyék foglalják el a pozíciókat.

– És az a bizonyos kígyó már bele is harapott a saját farkába.

– Éppen ezért soha nem mondom, hogy én ezt vagy azt jobban csinálnám, mint más. De meg vagyok győződve arról, hogy a magyar értelmiség árulást követ el, hogy nem vesz részt az úgynevezett politikai eseményekben és nem is nagyon hallatja a hangját. A hatalmak szép lassan rá is jöttek, hogy az írók nem is olyan fontosak.

– Ugye tudja, hogy most saját magát is leárulózta?

– Feltétlenül. Erről próbálok önnek beszélni a magam szerény módján. Ez egy olyan magánárulásom, amit sokakkal együtt követtem el, és nem is áll módomban jóvátenni. De attól még érzékelem: a nép megszívja, hogy a kiművelt emberfők nem állnak az élére.

– Itt van a másik írás, ami bizonyíték erre. Ez arról szól, hogy egy repülőgépre szállnak fel az emberek, de hol itt, hol ott állítják le őket, órákat várakoznak, de senki sem szól, mi történt. A nemtudás, a bizonytalanság előbb torzsalkodást szül, aztán a tömeg depresszióba zuhan.

– **Ne kerüljessük, ez az írás arról szól, hogyan működik a diktatúra. Azt is mondhatnánk, hogyan működik a fasizmus.** Hiszen ha az Adolf Hitler nevű egyén vagy annak magyar megfelelője előállt volna azzal, hogy mostantól fokozatosan elveszünk önöktől mindent, aztán fokozatosan kiszorítjuk önöket az értelmiségi pályákról, végül pedig munkatáborba kerülnek vagy elgázosítjuk önöket, akkor az emberek fellázadtak volna. De nem így volt. Jaj, be kell adni a rádiókat, de nem baj, háború van. Elveszik az üzletet, talán igazuk is van, túl sok zsidónak van boltja. Szép lassan juttatták el őket a Duna-partig, ahol belelőtték a zsidókat a folyóba. De kérdezem én: hogy a francba hagyhatták, hogy három kamasz hajtson maga előtt háromszáz embert olyan puskával, amivel csak egyet lehetett lőni, utána fel kellett húzni? Miért nem toltá be ezt a hármat a Dunába az a háromszáz? Mert addigra már túl sok mindent elfogadtak, túl sokszor kábították magukat, hogy a szörnyű vég nem lehetséges. A repülőgépes példa ugyanez. Valakinek elő kellett volna állni azzal az igazsággal, hogy bocsánat, a gép rossz, mi szúrtuk el a dolgot, de dolgozunk rajta.

– Kérdés, hogy elhinnék-e.

– Hát igen, meggyőződésem, hogy nem politikai válságban, hanem bizalmi válságban élünk. **Senki nem hisz senkinek.** Egy normálisabb hazában az utas megbízik a repülőtársaságban, a pilótában, a rendszerben. Akkor is, ha épp nem mindent mondanak el a problémákról. Én több évet éltem az Egyesült Államokban, és

emlékszem, az elnök egyszer azt kérte a polgároktól, hogy tekintettel az olajválságra, a légkondicionálókat ne tekerjék alacsonyabb hőmérsékletre, mert az többet fogyaszt. A polgárok ezt szó nélkül megtették. Ez nagyon meglepett. Miért hisznek egy politikusnak? Ők viszont engem nem értettek. Ma már megértenénk egymást, hiszen hol van már az a régi Amerika, ahol még bíztak a vezetőikben?